

УДК 378:330

О. В. ШТЕПА

м. Миколаїв

shtepa@yandex.ru

ПІДГОТОВКА КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні завдання та шляхи інтеграції вищої освіти України в Європейський освітній простір. Визначені передумови та напрями підготовки конкурентоздатних фахівців, шляхи активізації мобільності студентів, які прагнуть продовжувати освіту в інших європейських країнах. Проведено аналіз досвіду підготовки управлінських кадрів в країнах з розвинутою економікою. Охарактеризовано роль та значення використання різноманітних форм та методів навчання в управлінській освіті.

Ключові слова: вища освіта, євроінтеграція, управлінська освіта, конкурентоздатний.

Принципово нова суспільна ситуація, яка склалася в Україні, зумовила реформаційні процеси в галузі професійної освіти в цілому й у професійній підготовці майбутніх управлінських кадрів. Її оновлення продиктовано загальними тенденціями модернізації сучасної вищої освіти України в контексті європейських освітніх інтеграційних і глобалізаційних процесів, що здійснюється відповідно до Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Болонської декларації (1999) та рекомендацій ЮНЕСКО [3, 92–95].

Актуальність проблеми зумовлена також глибинними і стрімкими соціально-економічними, політичними, інноваційно-освітніми трансформаціями в житті України, її орієнтацією на інтеграцію з цивілізованою світовою спільнотою, кризовими явищами в економіці. Зазначені трансформації спонукають до здійснення реформаційних освітніх процесів, модернізації як професійної підготовки у вищій школі, так і управлінських механізмів розвитку навчально-виховних процесів, пошуку нових відкритих, демократичних моделей управління. Отже, на перший план висувається проблема управління процесом формування конкурентоздатних фахівців певної галузі, затребуваних на ринку праці, здатних до самостійної професійної діяльності, гнучкої адаптації до мінливих умов професійного середовища, самооцінки й розвитку своєї конкурентоздатності, побудови професійної кар'єри. У центрі уваги сучасних науковців перебувають такі питання: організація і управління навчальним процесом у

вищому навчальному закладі, управління конкурентоспроможністю вищої освіти, управління процесом формування конкурентоспроможного фахівця, інформаційної забезпеченості управління конкурентоздатністю фахівців та ін.

На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається значний інтерес як в теоретичних, так і практичних наукових працях щодо проблем управлінської освіти та культури управлінської праці. Так, Л. В. Васильченко висвітлює формування управлінської культури керівника в системі післядипломної педагогічної освіти; Г. А. Дмитренко – формування нової управлінської культури в Україні; Н. І. Кабушкін і Ю. А. Конаржевський досліджують сутність освіти керівника в контексті загального менеджменту; С. В. Корольок – розвиток управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу в процесі підвищення кваліфікації; Г. Л. Хаєт характеризує освіту керівника в розрізі корпоративної культури організацій ХХІ століття; В. В. Олійник і В. В. Медведь розглядають управлінську освіту з позицій цільового управління. Водночас проблема управлінської освіти залишається відкритою, не означена і не розкрита у всій її складності з численними взаємозв'язками та тонкощами.

Метою статті є обґрунтування тези про те, що особливості підготовки управлінських кадрів мають розглядатися як основа поліпшення якості вищої управлінської освіти та успішної реалізації основних завдань державної освітньої політики щодо інтеграції вищої

освіти України до європейського освітнього простору.

Зміни у вищій школі дійсно необхідні, оскільки студенти хочуть отримувати хорошу, якісну, конкурентоспроможну освіту і відповідну роботу після закінчення вищого навчального закладу. В Україні традиційно освіта була достатньо хорошою, і як на наш погляд, такою і залишається. Питання стоїть в тому, що на сьогоднішній день освіта фінансується значно гірше, навчання все більше переводиться на платну основу, і це не дає великій кількості талановитих дітей із мало-забезпечених сімей отримувати хорошу освіту. Проблема полягає ще в тому, що рівень життя в Україні в цілому значно нижчий ніж в країнах Європи. Наш досвід також показує, що саме діти із малозабезпечених сімей вчаться краще, старанніше. Тому на сьогодні частина українських студентів обирає для себе вищі навчальні заклади в країнах Європи: Німеччині, Польщі, Словаччині, Чехії та ін., а основна кількість студентів залишається в Україні. Чимало випускників вищої школи України після отримання ступеня бакалавра отримують ступінь магістра у європейських вишах, а певна частина наших випускників працює в багатьох країнах світу: Японії, Австралії, Німеччині, Великій Британії, Нідерландах, США та ін. Це говорить про високий рівень підготовки спеціалістів в Україні. Але разом з тим, існує і чимало недоліків.

Треба відмітити, що при переході від традиційного національного навчання до європейського виникали проблеми. Одна із них: в Радянському Союзі студентів вчили іноземній мові з точки зору вміння читати і перекладати, навчанню говорити мовою міжнародного спілкування уваги майже не приділяли. Сьогодні постає питання оволодіння студентами декількома іноземними мовами, відповідно – оволодіння науковими знаннями різних країн світу і на це звертається серйозна увага.

Велике значення в сучасних умовах має роль викладача – професора або доцента, його особисті знання, які в підручниках викладені не зовсім так, як це подається на лекції або на практиці. Все-таки живе спілкування з дуже компетентною людиною дає часто значно більше розуміння предмету, ніж декілька прочитаних підручників. Але разом з тим,

дуже важливий фактор – бажання вчитися. Якщо студент перед лекцією вже ознайомлений з матеріалом, який буде викладатися, йому простіше його сприймати, розуміти, тоді виникають питання, в яких студент сам не розібрався, і на які може отримати відповіді на лекціях від викладачів. Але, на жаль, далеко не всі студенти знайомляться з матеріалами підручників перед лекцією. Спрацьовує інерція мислення.

Важливе місце в навчальному процесі повинно посідати виховання. В цьому відношенні для України – це національно-патріотичне виховання, яке відбувається не лише на поза аудиторних заняттях, але й на лекціях і семінарах з історії України й української культури. Окрім цього використовується стара форма навчання – колоквиуми, а також круглі столи, дебати, на яких обговорюються найбільш гострі і цікаві питання. До цього варто додати, що відбувається процес демократизації студентського життя. В українських університетах існують студентські парламенти, які керують діяльністю студентів, мають змогу впливати на них, вирішувати їхні проблеми разом з деканатами і ректоратом.

Ще одним з принципів Болонського процесу є «необхідність забезпечення свободи навчання і досліджень, нероздільність навчання і досліджень в університетах». Треба відмітити, що в цьому питанні українські студенти показують дуже непогані результати: є учасниками міжнародних і переможцями українських олімпіад, займаються науковою роботою, мають свої винаходи, раціоналізаторські пропозиції вже, починаючи з молодших курсів. І ці результати були б значно кращими, якби було нормальне фінансування.

У нинішньому інформаційному суспільстві більшість розвинених країн мають свої технопарки, науково-промислові центри тощо. На жаль, в Україні за всі роки незалежності не звертали на це уваги, забуваючи, що інформаційне суспільство вимагає не лише високого рівня освіти, але й переходу до наступного етапу розвитку людства – технологічного суспільства.

Ще один елемент – всі роки незалежності України – у викладачів було дуже високе навчальне навантаження, яке не давало можливості повноцінно займатися науковою робо-

тою. На нинішньому етапі скоротили навчальне навантаження і, відповідно, збільшили кількість годин для наукової роботи. Але проблема фінансування залишається. Її можна було б вирішити за рахунок спільних наукових розробок українських і зарубіжних вчених. Вчені, які працюють на підприємствах могли б не лише приймати участь у спільних розробках, але й у випуску високотехнологічного обладнання.

Фактично, все це – процес модернізації української вищої школи, яка готує для держави висококваліфікованих спеціалістів і вчених на умовах Болонського процесу.

Треба відмітити, що високий рівень розвитку будь-якої розвиненої держави базується, в першу чергу, на культурних особливостях народу, на вихованні патріотизму. На жаль, виховання патріотизму, відчуття першості всього народного не було привілеєм українського суспільства. Століттями Україна входила до Російської імперії і до Радянського Союзу, які привчили українців відчувати себе окраїною територією, що згубно впливає на людей на сучасному етапі. Але Україна повинна відродитися, піднятися, стати на один рівень з іншими європейськими державами і в якості освіти, і в технології, і в самоусвідомленні.

Основою високої результативності багатьох підприємницьких структур є професійний характер управлінської діяльності. Професіоналізм менеджера полягає в наявності знань і навичок у сфері менеджменту, маркетингу й організації виробництва, здатності до роботи з людьми в умовах її конкурентного середовища. Менеджерам належить вирішальна роль у прийнятті управлінських рішень, правильному використанні наявних ресурсів, забезпеченні життєдіяльності підприємства і досягненні поставлених цілей. За будь-яких умов менеджери виконують широке коло робіт і їх роль в управлінському процесі характеризується великою різноманітністю функцій.

У країнах з розвинутою економікою професійних менеджерів готують коледжі, університети і школи бізнесу. В США підготовка управлінських кадрів як самостійна галузь освіти виникла в 1881 р., і нині майже 80% президентів і віце-президентів компаній за-

кінчили менеджерські факультети університетів або школи бізнесу.

На відміну від США, в практиці європейських і японських компаній більшого поширення набуло не запрошення менеджерів зі сторони (часом із інших країн), а підготовка їх із числа працівників власних фірм. Нині відомими у світі стали Гарвардська школа бізнесу при Гарвардському університеті, Словенська школа бізнесу при Массачусетському технологічному інституті США. Вищі школи бізнесу при Лондонському і Манчестерському університетах Англії, Центр вищої підготовки в Жуан-Жозе Франції, Кураторіум з раціоналізації німецького господарства у Німеччині тощо.

Можна відмітити, що метою розвитку управлінської освіти в Україні не може бути наслідування стандартів і стереотипів розвинених країн, а стратегією – послідовне дотримання викладених у підручниках та монографіях їх ідеологічних принципів. У нашій державі функціонує чимало вищих навчальних закладів, що займаються підготовкою керівних кадрів для народного господарства. У переважній більшості розвинутих країн прийнята двоступенева система вищої освіти для господарських керівників. Перша - навчання за вузівською програмою і друга - підготовка в процесі практичної роботи на виробництві. Провідною формою підготовки управлінців є перша, коли майбутні менеджери закінчують 2, 3 і 4-річні коледжі й одержують звання бакалавра ділового адміністрування або інші ступені.

В останні роки у зв'язку з посиленням вимог до керівників великої уваги надають спеціальній вузівській підготовці спеціалістів за дворічною програмою з присвоєнням випускникам ступеня «магістр ділового адміністрування», «магістр з менеджменту». Попри названі підходи і розроблювані на їх основі методики, досі не віднайдений механізм, який би дозволив ефективно проводити політику адаптації наявних зарубіжних схем і стандартів на користь нової якості освіти. На нашу думку, інноваційна схема розвитку управлінської освіти неможлива без участі держави (відповідних суб'єктів державного управління), яка покликана засобами закону і права забезпечувати умови для формування, становлення і реалізації самобутньої освіт-

ньої системи і створювати механізми, що стимулюють суспільну активність у напрямку розвитку національної системи освіти. Загально визнаною думкою стало те, що менеджер двадцять першого століття має бути висококваліфікованим спеціалістом, озброєним новітніми знаннями, навичками і, найважливіше, розумінням сучасного бізнесу. Тобто при завершенні навчання повинен бути такий фахівець, який готовий до роботи в реальних економічних та бізнесових умовах компанії, регіону та країни в цілому.

Сучасний менеджер повинен мати широку гаму ділових якостей: високу ерудицію і професійну компетентність, схильність до лідерства в колективі, підприємництво і здатність ефективно діяти в умовах економічного ризику, практичний розум і здоровий глузд, комунікабельність, заповзятливість, ініціативність і енергійність, вимогливість і дисциплінованість, високу працездатність і волю, цілеспрямованість тощо.

Результатом закладеного в оновлений зміст професійної підготовки управлінських кадрів має стати формування компетентнісної парадигми майбутнього фахівця, яку можна розглядати як інтегральне особистісне утворення, що забезпечує конкурентоспроможність особистості на ринку праці, професійну мобільність, здатність до професійного самовизначення, професійної самоактуаліза-

ції та професійної самореалізації упродовж життя, здатність до неперервної освіти.

Вищерозглянуте дає підстави стверджувати, що робота менеджера вимагає спеціальної професійної підготовки, а саме, дуже багато різних знань і умінь, але й мати знання і вміння їх застосовувати на практиці. Бути митцем своєї справи - на наш погляд, головна задача менеджера.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Інноваційний розвиток освіти в стратегії «Українського прориву» / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. — 2008. — № 2 (29). — С. 10—17.
2. Бех І. Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах / І. Д. Бех // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2008. — № 2. — С. 109—115.
3. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / За ред. В. Г. Кременя; упорядники: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубіянко, І. І. Бабин. — К.; Тернопіль, 2004. — 286 с.
4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. — 2008. — № 3. — С. 23—30.
5. Гулай О. І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти / О. І. Гулай // Педагогічні науки. — 2009. — № 4. — С. 45—51.
6. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003—2004 років) / За редакцією В. Г. Кременя. — К., 2003.
7. Романовський О. Г. Формування конкурентоздатного спеціаліста як стратегічна задача філософії сучасної освіти / О. Г. Романовський // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2008. — № 3. — С. 3—9.

О. ШТЕПА
Mykolaiv

PREPARATION OF COMPETITIVE MANAGEMENT PERSONNEL UNDER THE INTRODUCTION OF EUROPEAN STANDARDS OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The article describes basic objectives and ways of integrating higher education of Ukraine into the European educational area. Determined the prerequisites and approaches to training competitive experts, ways of intensifying mobility of students seeking to continue the higher education in other European countries. The article analysis the experience of preparation of management personnel in countries with advanced economies.

Key words: high education, European integration, management personnel, competitive.

Е. В. ШТЕПА
г. Николаев

ПОДГОТОВКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНЫХ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ КАДРОВ В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ ЕВРОПЕЙСКИХ СТАНДАРТОВ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены основные задачи и пути интеграции высшего образования Украины в европейское образовательное пространство. Определены предпосылки и направления подготовки конкурентоспособных специалистов, пути активизации мобильности студентов, которые стремятся продолжать высшее образование в других европейских странах. Проведен анализ опыта подготовки управленческих кадров в странах с развитой экономикой. Охарактеризована роль и значение использования различных форм и методов обучения в управленческом образовании.

Ключевые слова: высшее образование, евро интеграция, управленческое образование, конкурентоспособный.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2015